

1960 - 1963
döneminin en etkili
tanıklarından biri
olan, o yılların
Anayasa Mahkemesi
Başkan Yardımcısı Dr.
Heinze KIBRIS'ın
sorularını yanıtladı:

Kıbrıs sorunu Enosis'le başladı

Pınar Gözek DERVİŞAĞA

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde, 1960-1963 döneminde Anayasa Mahkemesi Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Alman Hukukçu Dr. Christian Heinze, "Rum milliyetçiliği, Rumların, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama yönündeki Enosis mücadelesiyle şiddet içeren bir hale dönüştü. Bu amaca ulaşmak için bir terörist organizasyon kuruldu... Çatışma çıktı; çünkü Türkler, Yunanistan'ın bir parçası olmak istememişlerdi. Türkler hiçbir zaman Enosis istemedi. Enosis, Türklerin kendilerini yönetme isteğiyle bağdaşmıyordu" dedi.

1960 - 1963 döneminin en etkili tanıklarından biri olan Dr. Heinze, "1960 Anayasası bir uzlaşım girişimidir. Bu anayasa çalışmadı. Bunun nedeni, anayasanın çalışmaz olması değil, Rum tarafının buna çalıştırma izni vermeyi reddetmesindedir" vurgusunu da yaptı. Dr. Heinze, Makarios tarafından 1960 Kıbrıs Anayasası'nda yapılmak istenen değişiklikleri "emirler" olarak niteledi. Dr. Heinze, Makarios'un anayasa değişikliğinden esas murat edilenin Rum egemenliğini kısıtlayan unsurlardan kurtulmak olduğunu belirtti. Dr. Heinze, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasal ve meşru temeller açısından eksik olduğunu söyledi. Dr. Heinze, Kıbrıslı Rumlar ve Türklerin "eşitlik" kavramına bakış açılarındaki farklılık olduğunu da belirtti ve şöyle devam etti:

"Rum tarafı her Kıbrıslının bireysel oy hakkının değerini eşit olarak görüyor. Yani Rum çoğunluğunun oluşturduğu egemenlik kastediliyor. Türk tarafı ise bu kavramı toplumların siyasi eşitliği, aynı yasal haklara sahip olunması ve bunların Kıbrıs'taki iki toplumlu devlete atfedilmesi olarak nitelendiriyor". Dr. Heinze, ABD'nin Kıbrıs'a yönelik ilgisini bencillik taşımayan bir girişim olarak tanımlarken, ABD'nin Kıbrıs sorununa ilişkin hiçbir zaman tam değerlendirme yapmadığını da belirtti.

Dr. Christian Heinze, Gime'de tatil yaptığı Colony Hotel'de KIBRIS'ın sorularını yanıtladı:

"Kıbrıs Türk toplumunun Rum egemenliğine karşı korunması"

KIBRIS: Genel olarak fonksiyonel federasyon olarak tanımlanan 1960 Anayasası esasen hangi unsurlar dikkate alınarak hazırlanmıştır?

HEINZE: 1960 Anayasası'nın hazırlanmasında temel düşünce, Kıbrıs Türk toplumunun Rum egemenliğine karşı korunmasıydı. Federasyonun da unsurlarının bulunduğu, cumhuriyeti oluşturan iki topluma, ilk kez yasal kurumsal siyasi kimlik statü verilmişti.

"Makarios şiddete başvurdu"

KIBRIS: Makarios 1960 Anayasası'nda 13 değişiklik önerisinde bulunmuştu. Sizce Makarios'u böyle bir tutum izlemeye sevk eden başlıca unsurlar neydi?

HEINZE: Makarios'un 13 maddelik değişiklik emrinin nedeni, Anayasa'nın temelini oluşturan Rum egemenliği ile ilgili kısıtlayıcı maddelerden kurtarmaktı. Hatta bu emirleri şiddetle birlikte uygulamak istemişti. Zaten 13 maddelik emirden çok daha önce Makarios, Anayasa Mahkemesi'nin kararının kendini bağlamadığını açıklamıştı. Bunu yapmak için çok önemli bir adım atmıştı. Şunu kesinlikle belirtmeliyim ki Makarios, çok daha

da ileri giderek, Anayasa Mahkemesi'ni lağvetmek yönünde adım atmıştı.

"Enosis arzusu ile şiddet başladı"

KIBRIS: Kıbrıs Rum tarafının 1960 Anayasasının iki toplum arasında siyasi ve anayasal bir bölünme yarattığı ve bu anayasanın uygulanamaz olduğu yönünde iddiaları olmuştur. Sizce görüşünüze göre 1960 Anayasası gerçekten toplumlar arasında bölünmeye sebebiyet veren uygulanamaz bir anayasa mıydı? Ne söylemek istersiniz?

HEINZE: Her iki toplumun ayrı olarak, 1960'ın çok daha öncesinden itibaren adada varlığı bulunuyordu. Adada, Türk ve sonra da İngiliz hakimiyetine karşı Rum milliyetçiliğinden kaynaklanan, toplumsal bir çatışma vardı. Rum milliyetçiliği, Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama yönündeki Enosis mücadelesiyle şiddet içeren bir hale dönüştü. Bu amaca ulaşmak için bir terörist organizasyon kuruldu. Terörist lider Girvas'ın kontrolünde, operasyonlarını sürdürdü. Grivas, bu şiddet içeren isyan olduğu müddetçe 1954'ten itibaren ve daha sonraları, buradaydı. Burada çatışma çıktı; çünkü Türkler, Yunanistan'ın bir parçası olmak istememişlerdi. Türkler hiçbir zaman Enosis istemedi. Enosis, Türklerin kendilerini yönetme isteğiyle bağdaşmıyordu. 1960 Anayasası bir uzlaşım girişimidir. Bu anayasa çalışmadı. Bunun nedeni, anayasanın çalışmaz olması değil, Rum tarafının buna çalıştırma izni vermeyi reddetmesindedir. Rumlar her zaman anayasayı asıl hedefleri olan Enosis'e varma yönünde bir adım olarak gördüklerini her zaman söylediler. Enosis olmasa da tüm adanın mutlak kontrolünü istiyorlardı. Anayasa'nın Türk tarafını koruyan maddeleriyle ilgili düzenlemenin uygulanmasını kabul etmediler. Bu egemenliğe karşı değildi ve taleplerine engel olmuyordu. Bu maddelerin yorumu, anayasa mahkemesini ortadan kaldırıyor. Hiçbir zaman anayasa ile ilgili uyuşmadılar. Bunu sadece bir adım olarak kullandılar. Anayasanın, tanınmanın ve BM organizasyonun olmadığı yerde, bir devlet yaratılmaz. Bu, 50 yıldan bu yana yapılan çok

büyük bir hataydı. Kıbrıs Cumhuriyeti, yasal ve meşru temeller açısından eksiktir.

"Eşitliğe bakış farklı"

KIBRIS: Bugün Kıbrıs Türk tarafı ve Kıbrıs Rum tarafının özellikle egemenlik, siyasi eşitlik ve garantiler konularındaki temel söylemlerine baktığımızda geçmişle bugün arasındaki benzerlikler ve farklılıkları nasıl değerlendirirsiniz?

HEINZE: Rum ve Türk tarafı egemenlik, eşitlik ve garanti kavramlarına farklı anlamlarla bağlıdır. Rum tarafı garantilerin, askeri müdahaleden oluşmadığını talep ederken, şiddete karşı silahlı müdahale dışında etkili bir garanti yoktur. Rum tarafı, tek egemenlik konuşulduğu zaman, bundan Rum hakimiyeti anlamı çıkarırken, Türkler de ayrılmış bir egemenlikten bahsediyor ki bu, kendi içinde çelişiyor. Eşitlik konusunda Rum tarafı her Kıbrıslının bireysel oy hakkının değerini eşit olarak görüyor. Yani Rum çoğunluğunun oluşturduğu egemenlik kastediliyor. Türk tarafı açısından eşitlik iki toplum arasında olmalı. Toplumların siyasi eşitliği, aynı yasal haklara sahip olunması ve bunların Kıbrıs'taki iki toplumlu devlete atfedilmesini istiyor.

"AİHM'nin son kararı"

KIBRIS: Geçtiğimiz günlerde AİHM, Türkiye'nin 1974 yılında Kıbrıs'a gerçekleştirdiği askeri müdahaleye ilişkin olarak Türkiye'ye 90 milyon Euro ceza verdi, siz bu kararı ve kararın zamanlamasını nasıl değerlendirirsiniz?

HEINZE: Benim tavsiyem zamanlamasının unutulmasıdır. Yargıçlar kendi dönemlerinde uygulanabilir bir karar ürettiler. Bu kararın ne zaman kesinleştiği önemli değildir. Önemli olan bu kararın ne zaman uygulandığıdır. Bu kararın zamanlamasıyla ilgili pek çok soru işareti olduğunu düşünüyorum. Ancak zamanlamasının benim bakış açımına göre bir önemi yoktur. Avrupa Mahkemelerinin diğer kararlarıyla birlikte bu karar, Uluslararası ve adapte olunmayan Avrupa hukukunun süregelen yasal görüşlerinin, Kıbrıs'ta Türk davasının adalet beklentilerinin ışığında bir

seviyede olduğunun önemli bir göstergesidir.

"Rumlar, Kuzeyde Türk egemenliği olduğu görüşüne katılmıyor"

KIBRIS: Devam etmekte olan Kıbrıs müzakerelerinin uzlaşma ile çözümlenebilmesi için sizce atılması gereken adımlar veya ortaya konması gereken yeni düşünceler neler olmalıdır?

HEINZE: Benim düşünceme göre, AB ile aynı zamanda birliğin üyesi olan Rum tarafı uzun zamandır adanın kuzeyinde tam bir Türk egemenliği olduğu görüşüne katılmamaktadırlar. AB ve Rum tarafının ortak görüşü bunun imkânsız olduğu şeklindedir. Her iki taraf kendilerini dış güçlerin baskısı altında bulmuşlar ya da temelinde birbiriyle çatışan menfaatleri üzerinde uzlaşmak zorunda kalmışlardır. Bence bu sürekli barışı sağlayabilecek bir şey değildir.

"Amerika, bencillik taşımayan barış girişimi yapıyor"

KIBRIS: Son dönemlerde ABD'nin Kıbrıs'a ilgisinin arttığını görmekteyiz. Geçtiğimiz günlerde ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden adayı ziyaret ederek taraflarla görüşti, yakın zamanda da ABD Dışişleri Bakanı'nun adaya gelmesi bekleniyor. Siz bu ziyaretleri nasıl yorumlarsınız?

HEINZE: Ben inanıyorum ki, Kıbrıs ile ilgili olarak Amerikan politikası NATO ilkeleri çerçevesinde bencillik taşımayan barış yönlendirme girişimidir. Fakat korkarım ki, Amerikan yönetimi hiçbir zaman Kıbrıs soruna ilişkin tam anlamıyla bir değerlendirme yapamadı. Her halükarda, eğer ben doğru şekilde bilgilendirildiysem, Amerika Başkan Yardımcısı, Kıbrıslı Türkler ve Rumlar anlaşma yapmak için zorlanamayacaklarını belirtmiştir. Eğer baskı yapılamayacaksa ve eğer var olan durum devam edecekse, bunun adım adım KKTC'nin tanınması yönünde bir şans olduğuna inanıyorum. Bu benim bakış açımına göre, KKTC'nin devam etmesi ve nihayetinde tanınmasını işaret etmektedir.